

FRIES MUSEUM

JAARVERSLAG 2008

VERZETS
MUSEUM

Fries Museum
LEEUWARDEN

JAARVERSLAG 2008

Stichting Fries Museum

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	7
Nieuw Fries Museum	8
Presentaties	10
Publiek	12
Educatie en Informatie	15
Publiciteit	18
Collectie	21
Personeel en Organisatie	26
Bijlagen	29
Colofon	40

VOORWOORD

2008 was een druk jaar voor het Fries Museum. Medewerkers en vrijwilligers hebben hard gewerkt om een gevarieerd programma van activiteiten en tentoonstellingen te organiseren. Dat resulteerde in bijna 60.000 bezoekers het afgelopen jaar, waarmee een duidelijke stijging werd ingezet ten opzichte van 2007. Daarnaast stond het jaar ook in het teken van voorbereidingen op diverse fronten voor de nieuwbouw van het museum.

Samenwerking met andere culturele instellingen en spelers in het veld rondom het Fries Museum vormde vaak de basis voor de totstandkoming van prachtige projecten. Zoals de grote publiekstentoonstelling *Quilts - Kunst met een Q* die in november 2008 startte, waarbij het Fries Museum nadrukkelijk een verbinding is aangegaan met de specifieke doelgroepen. De geïnteresseerde quiltbezoeker is meer dan ooit bij de tentoonstelling betrokken. Nu weten we dat die inspanningen hebben geleid tot de best bezochte tentoonstelling ooit in de historie van het Fries Museum met ruim 43.000 bezoekers. Met dank aan de vele sponsors en fondsen zonder wiens bijdrage het project onmogelijk zou zijn geweest.

Het Fries Museum investeert ook in andere nieuwe ontwikkelingen. Samen met de Fryske Akademy, Tresoar, Keramiekmuseum Prinsessehof is voor vier jaar een samenwerking aangegaan op ICT-gebied. Door de samenwerking zijn de vier organisaties straks in staat hun infrastructuur op ICT-gebied duurzamer en voordeliger in te richten.

Als een van de eerste musea in Nederland maakte het Fries Museum de eerste stappen naar een museum 2.0 organisatie. In een project geïnitieerd door Erfgoed Nederland is samen met Keramiekmuseum Prinsessehof gezocht naar mogelijkheden op het web om de betrokkenheid en participatie van mensen bij het museum op nieuwe, andere manieren gestalte te geven.

Dat heeft al geleid tot een interactieve website bij de tentoonstelling *Soms is geluk heel gewoon. De architectuur van W.C. de Groot* die in april 2009 is opengegaan. Fysiek is het Fries Museum sowieso meer buiten de muren zichtbaar, zoals op de jeugdafdeling van de Openbare Bibliotheek in Leeuwarden waar steeds wisselende objecten in de schijnwerpers zijn gezet.

In 2008 zijn achter en voor de schermen intensief de voorbereidingen getroffen voor de nieuwbouw van het Fries Museum, waarvan de opening gepland staat eind 2012. Nadat het definitief ontwerp eind 2007 afgerond was, zijn op verschillende terreinen - verhuizing collectie, marketing en conceptontwikkeling programma's nieuwe museum - het afgelopen jaar flinke stappen gezet. Door de deelnemende partijen van het project Nieuw Zaailand - Gemeente Leeuwarden, IPMMC, Syntrus Achmea Vastgoed en het Fries Museum werd in het najaar de handtekening gezet onder de Realisatie Overeenkomst. Cees van 't Veen, voorzitter van de Raad van Bestuur, kon na deze daad met een gerust hart afscheid nemen van het Fries Museum. Per 1 december 2008 is hij directeur geworden van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten. Vanaf 2002 - de bekendmaking van het legaat van Abe Bonnema - is Cees van 't Veen grote trekker geweest voor de nieuwbouwplannen van het Fries Museum. Daar zijn we hem zeer erkentelijk voor.

Met het oog op het nieuw Fries Museum heeft het Fries Museum in het najaar 2008 een aanvraag gedaan om te worden toegelaten tot de begunstigden van de BankGiro Loterij, de cultuurloterij van Nederland. Begin februari kreeg het museum tijdens het Goed Geld Gala in Utrecht het fantastische nieuws dat de BankGiro Loterij het Fries Museum voor een periode van 5 jaar ondersteunt met jaarlijks een bedrag van € 200.000.

Saskia Bak, *voorzitter Raad van Bestuur*

NIEUW FRIES MUSEUM

Het aftellen is begonnen voor het Fries Museum. Eind 2012 opent het nieuwe museum op het Zaailand in Leeuwarden zijn deuren voor het publiek. Het door architect Hubert-Jan Henket ontworpen gebouw krijgt steeds meer een smoel, zoals de impressies op deze pagina's laten zien. Daarnaast krijgt de 'binnenkant' van het museum nu de volle aandacht. In 2007 zijn de toekomstvisie en uitgangspunten van het nieuw Fries Museum op hoofdlijnen vastgelegd. In het afgelopen jaar is onder meer gewerkt om de strategie en koers richting nieuw Fries Museum te bepalen. De uitgangspunten en marketingstrategie zijn verder uitgewerkt en toekomstige doelgroepen zijn vastgelegd. Ook zijn de voorbereidingen voor de verhuizing gestart.

Ontmoetingsplek

Het ontwerp van het nieuwe museumgebouw is helder, duurzaam en transparant. 'Het wordt de huiskamer van de Friese gemeenschap, een gemeenschappelijk thuiskomen', zo omschrijft architect Henket het nieuwe museum en het plein. 'Een huiskamer van allure'. Het museum is een gastvrije en toegankelijke ontmoetingsplek, waar de bezoeker centraal staat. Opmerkelijk is het enorme dak dat de verschillende functies zoals wonen, winkelen, uitgaan en genieten van hoogwaardige cultuur bij elkaar brengt. Bijzonder zijn de reusachtige kolommen van hout en staal van zo'n 20 meter hoog die het overkoepelende dak dragen. Via de hoofdingang aan de pleinkant komt de bezoeker in de openbare museumhal, die vrij toegankelijk is voor iedereen. Vanuit de hal kan de bezoeker ervoor kiezen de drie verdiepingen van het museum te bekijken (in totaal 4.000 m² presentatieruimte), besluiten in het museumcafé te gaan zitten of de winkel te gaan bezoeken. Vanaf het plein is mooi te zien hoe bezoekers langs de voorkant achter de glasgevel de trap bestijgen.

Museum van kunst, cultuur en geschiedenis van Friesland

Het nieuw Fries Museum is het museum van kunst, cultuur en geschiedenis van Friesland. Het museum heeft de ambitie om in 2015 de culturele topattractie van Friesland te zijn. Wie altijd al meer van cultureel en historisch Friesland wilde weten, gaat straks naar het Zaailand. Aan de hand van de eigen rijke museumcollectie die uit ruim 170.000 objecten bestaat, vertelt het museum verhalen van Friesland. Dat zorgt ervoor dat in het nieuwe museum veel meer objecten te zien zijn uit de eigen kleurrijke en omvangrijke collectie. Het museum brengt de pracht en praal van het Friese verleden in beeld en geeft inzicht in de Friese cultuur door de eeuwen heen. Onder het motto 'Friesland in de wereld en de wereld in Fryslân' confronteert het museum de rijke culturele traditie met eigentijdse kunst uit de wereld van vandaag. Presentaties van internationale en nationale statuur zijn in het museum te zien.

Vorbereiding verhuizing

Volgens planning begint de bouw van het Fries Museum in april 2010, maar achter de schermen zijn de voorbereidingen voor de verhuizing al in volle gang. Onder andere bij de afdeling collectie- en kennismanagement. Alle objecten, 173.000 voorwerpen in totaal, verhuizen straks naar een nieuw depot. In 2008 is begonnen met de inventarisatie van alle bijzonderheden met het oog op inpakken en verhuizen. Per voorwerp of groep voorwerpen komen vragen aan bod als: kunnen de objecten worden ingepakt en welke verpakkingsmaterialen zijn nodig? Een extra uitdaging vormen de historische interieurs in het Eysingahuis en de Hindelooper kamers, die meegaan naar het nieuwe museum. In de voorbereidingsfase maakt het museum een plan voor het ontmantelen, documenteren en inpakken van deze collectie-onderdelen. Het museum wordt daarbij bijgestaan door een adviesgroep van specialisten op het terrein van betimmeringen, historische interieurs en stijlkamers.

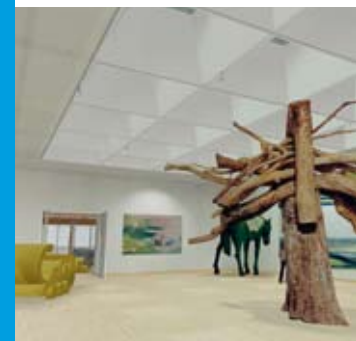

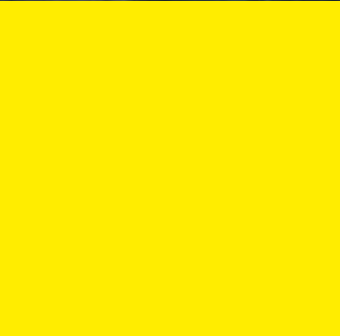

Communicatie Project Nieuw Zaailand

In 2008 is een overkoepelende communicatiestrategie tot stand gekomen voor het project Nieuw Zaailand. De projectpartners - Gemeente Leeuwarden, Syntrus Achema Vastgoed, IPMMC Vastgoed en Fries Museum - hebben onder begeleiding van communicatiebureau Groot Haar + Orth een strategisch communicatieplan, een position paper en jaarprogramma's voor de komende vier jaren ontwikkeld. Ook belanghebbenden zoals winkeliers en bewoners in het gebied zijn er nauw bij betrokken. Onder de slogans 'Bouwen met hart voor de stad' en 'Maak het meel!' gaat het project mensen enthousiast maken en betrekken

bij het project. Goede en volledige informatie met een helder aanspreekpunt, activiteiten en acties tijdens de bouwperiode en laten zien hoe mooi het straks wordt, dat zijn de uitgangspunten van de communicatiestrategie. In het najaar werd tijdens een Informatiemarkt in Winkelcentrum Zaailand planning en beelden van het project gepresenteerd aan het publiek. Met natuurlijk de introductie van de huisstijl van project Nieuw Zaailand!

PRESENTATIES

Het Fries Museum presenteerde in 2008 maar liefst 23 nieuwe producties. In het oog sprongen natuurlijk de grote tentoonstellingen, zoals de expositie *Quilts - Kunst met een Q* die in het najaar startte, de tentoonstelling *De Kleur van Friesland* over de beeldende kunst in Friesland na 1945 en de Noorderlicht-fotomanifestatie *Behind Walls*, waarin fotografie uit het Oostblok vóór de val van de Muur centraal stond. Maar het Fries Museum scoorde ook met de fotografie van Frank van der Salm in *Multiplicity* en het naoorlogse Friesland in de fotoreportage van Andries Deinum in *Fryslân Revisited*.

De ontdekking van een VOC-topstuk in het Fries Museum in het najaar van 2007, een lakkoker uit de 17de eeuw, kreeg in de zomer van 2008 een vervolg met de presentatie *Het geheim van de lakkoker*. De BENNER-prijs voor beeldende kunst ging naar Louis Le Roy en het museum wijdde daarom een tentoonstelling aan zijn oeuvre. Speciale aandacht was er in het voorjaar voor Wigerus Vitringa, de enige schilder van zeegezichten in Friesland in de 17de eeuw.

Zie voor een overzicht van alle tentoonstellingen, bijlage 1

De Kleur van Friesland

Kunstenaar Koos Dalstra die met Friese vlag op het dak van het Fries Museum stond te zwaaien, dit vormde het opvallende campagnebeeld van de tentoonstelling *De Kleur van Friesland*. Kunstkenner en criticus Huub Mous was door het Fries Museum uitgenodigd om zijn licht te laten schijnen op de beeldende kunst in Friesland na 1945. Aanleiding voor de expositie vormde de publicatie die Mous samenstelde over datzelfde onderwerp. Gastconservator Mous noemde zijn expositie 'een zoektocht naar de Friese identiteit'. Die zoektocht kreeg gestalte in verschillende deelpresentaties. Mous omschreef zijn uitdaging als volgt: 'Het meest spannende voor mij is dat ik nu de keuzes zelf mag

doen. Ik moet met de billen bloot en mezelf op scherp stellen.' En keuzes maakte Mous inderdaad. Hij selecteerde onder meer werk van Harmen Abma, Willem Althuis, Boele Bregman, Machiel Braaksma, Anne Feddema, Geert Duintjer, Groenewoud / Buij, Jan Maaskant, Lode Pemmelaar, Eja Siepman van den Berg, Jentje van der Sloot, Silvia Steiger, Sjoerd de Vries, Ids Willemsma, Freark van der Wal en Ramon van de Werken.

Luchtoorlog boven Fryslân

'Eerst ging alles nog goed, maar toen we boven de Zuiderzee aankwamen werden we plotseling aangevallen door een Duitse nachtjager. Ik herinner me nog maar al te goed hoe ik wat licht zag weerkaatsen op zijn cockpitglas vlak voordat hij het vuur opende. Terwijl ik met de staartschutter praatte werd hij letterlijk uit zijn geschutskoepel geblazen'. Dat vertelde de Australische lucht-

machtofficier Len Collins in de expositie *Luchtoorlog boven Fryslân*. Uiteindelijk belandde hij als enige overlevende in de vaart bij Makkum. Zijn verhaal en dat van andere ooggetuigen stond centraal in de expositie *Luchtoorlog boven Fryslân*. Ooggetuigen vertelden over bombardementen, wapendroppings boven Friesland, het afschieten van V-2's vanuit het Rijsterbos en pilotenhulp. Bij de expositie in het Verzetsmuseum Friesland werd materiaal voor het Primair Onderwijs ontwikkeld waarbij leerlingen op zoek konden gaan naar sporen van de luchtoorlog in hun eigen woonomgeving. Op de website www.luchtoorlogfriesland.nl zijn alle vliegtuigcrashes in Friesland tijdens de Tweede Wereldoorlog en de bijbehorende verhalen te vinden.

Behind Walls - Noorderlicht

Noorderlicht, de grootste en enige jaarlijkse internationale fotomanifestatie van Nederland, sloeg in 2008 weer haar tenten op in het Fries Museum in Leeuwarden. Na de vier voorgaande succesvolle versies in Leeuwarden, richtte Noorderlicht in de vijfde Friese editie het vizier op het voormalig Oostblok. Onder de titel *Behind Walls - Oost-Europa voor 1989* werd een indrukwekkend fotografisch overzicht gegeven van de periode vóór de val van de muur. In dienst van het regime, zelfstandig of ondergronds documenteerden fotografen in het Oostblok op geheel eigen wijze een verdwenen tijdperk. Niet eerder werd fotografie uit alle toenmalige Oostbloklanden bijeengebracht in één grootschalige presentatie. Twintig jaar na dato zorgde Noorderlicht ervoor dat deze vergeten schat ontsloten werd.

Quilts - Kunst met een Q

Een megagrote quilt die op de Oldehove in Leeuwarden werd onthuld, was op 15 november het startsein voor de manifestatie *Quilts - Kunst met een Q*, die met ruim 43.000 bezoekers in 2009 uitgroeide tot de best bezochte tentoonstelling ooit in het Fries Museum. Afgezien van het feit dat quilten ongekend populair is in Nederland, heeft de samenwerking met de specifieke doelgroepen vooral geleid tot het enorme succes. Quiltersverenigingen, vrouwengroepen en quiltwinkels zijn ruim van te voren betrokken bij het project. Basis van de expositie vormde de rijke collectie quilts van het Fries Museum zelf. De speelse en ongebruikelijke vormgeving van Saskia Meulendijks maakte dat je met andere ogen naar quilts ging kijken. Zeer gevarieerde activiteiten organiseerde het museum rond de expositie, uiteenlopend van lezingen, workshops en modeshows tot een heuse Quilt-Markt en een Quilt-Dag. Kloppend hart van de tentoonstelling was het Quilt-Café waar gedurende de rit ruim 140 vrijwilligers zich voor hebben ingezet (zie ook hoofdstuk Publiek). Aan de Quilts-expositie droegen de Mondriaan Stichting, het SNS REAAL Fonds, de provincie Fryslân en de gemeente Leeuwarden en een aantal Friese fondsen financieel bij.

PUBLIEK

Het Fries Museum in Leeuwarden heeft in 2008 een uitstekend jaar gedraaid. In totaal kwamen 58.939 bezoekers naar de tentoonstellingen en activiteiten in het museum aan de Turfmarkt. Ten opzichte van 2007, toen 48.000 mensen de toegangsdeuren doorgingen, betekende dat een toename van ruim 10.000 bezoekers. De gratis woensdag in 2008 trok in totaal 7.046 bezoekers.

Publiekstrekkingen in 2008 waren de net gestarte expositie *Quilts - Kunst met een Q* en de internationale fotomanifestatie Noorderlicht *Behind Walls*, waarin een indrukwekkend overzicht te zien was van het voormalig Oostblok uit de periode vóór de val van de muur. Ook de tentoonstelling over de Friese zeeschilder Wigerus Vitringa (1657-1725), de fotoreportage *Fryslân Revisited* van Andries Deinum over naoorlogs Friesland, de grote solo-presentatie *Multiplicity* van Frank van der Salm en de expositie *Luchtoorlog boven Fryslân* in het Verzetsmuseum scoorden goed bij het publiek.

Publieksactiviteiten

Activiteiten organiseerde het Fries Museum volop in het afgelopen jaar. Uitschieters waren het Museumweekend (1.650 bezoekers), het eerste activiteitenweekend rond de Tweede Wereldoorlog (2.400 bezoekers) en De Week van de Friese Geschiedenis in de herfstvakantie (3.100 bezoekers). Bijzondere publiciteit ging daarbij uit naar de verkiezing van Leeuwardens Next Mata Hari. De voorjaarsweek stond weer in het teken van kinderactiviteiten in het kader van *Help pake & beppe de vakantie door*. Ook bij de wisselende tentoonstellingen werden uiteenlopende activiteitenprogramma's aangeboden. Bij *De Kleur van Friesland* konden geïnteresseerden in Debatcentrum De Bres in discussie gaan over de toekomst van de hedendaagse kunst in Friesland.

Week van de Friese Geschiedenis

In de herfstvakantie van 19 t/m 26 oktober presenteerde het Fries Museum *De Week van de Friese Geschiedenis*: een afwisselend en aantrekkelijk programma dat in het teken stond van het Verleden van Fryslân. Voor jong en oud waren er verschillende activiteiten en tentoonstellingen die een link hebben met hoogtepunten uit de Friese geschiedenis. Museumtoegang en activiteiten waren in deze periode gratis. Absoluut hoogtepunt vormde de Next Mata

Hari-verkiezing. Uiteindelijk werd Bertrie Wierenga uit Hardegarijp uitverkozen tot de moderne Friese Mata Hari. In de talkshow *Mijn Friesland* voelden presentatoren Simone Scheffer en Gerard van der Veer bekende en markante Friezen aan de tand over hun persoonlijke geschiedenissen. Te gast aan tafel waren onder meer Friesland-kenner Klaas Jansma, cabaretier Jaap Mulder, architect Nynke-Rixt Jukema en kunstenaar Alex Kooistra. Bovendien was er een muziekoftreden van zangeres Elske DeWall. Verhalenverteller Donderelf voerde een hartverwarmend kinderprogramma op en nam in zijn sprookjes en verhalen kinderen mee naar lang vervlogen tijden. De populaire schoonmaakster Mevrouw Rommelkont verzorgde voor kinderen van 6 tot 10 jaar een rondleiding langs de meest ontroerende en spannendste voorwerpen in het museum. Indrukwekkend was de familietheatervoorstelling *Schoenen van de Waanzin*, die speciaal werd opgevoerd naar aanleiding van de expositie *Luchtoorlog boven Fryslân*. Een meeslepend theaterstuk over een paar schoenen die op bijzondere wijze steeds wisselen van eigenaar. Het verhaal gaat over een Duitse soldaat en een onderduiker in Ferwerd; Petra Weijsenfeld tekende voor de regie en het script, met als acteurs Dirk van Weerden en Emiel Driesten.

Primeur activiteitenweekend Verzetsmuseum

Voor de eerste keer organiseerde het Verzetsmuseum Friesland op 12 en 13 april een activiteitenweekend: geheel in stijl konden bezoekers zich met oude legervoertuigen van Keep Them Rolling van en naar het museum laten vervoeren. Zanger Douwe Heeringa zong de Mauthausen-cyclus in het Fries, voor kinderen was er een workshop. Met filmvertoningen, stadswandelingen en verhalenvertellers in een legertent stond het Verzetsmuseum Friesland dit weekend samen met de bezoekers op een bijzondere manier stil bij de gebeurtenissen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Op zaterdag opende de nieuwe tentoonstelling *Getekend, tekeningen over de oorlogsjaren* met een rondleiding. Een inleveractie werd gehouden waarbij bezoekers voorwerpen uit of over de Tweede Wereldoorlog mee konden brengen.

Quilt-Café doorslaand succes

Het was een terugkerend tafereel tijdens de expositie *Quilts - Kunst met een Q*. Enthousiaste dames, gegrepen door de quilt-koorts die het Quilt-Café in beslag namen. De zaal vormde het middelpunt van de tentoonstelling waar bezoekers zelf aan de slag gingen, ervaringen deelden over quilts, nieuwe ideeën konden opdoen of gewoon gezellig konden bijpraten. Ruim 140 vrijwilligers hebben zich tijdens de tentoonstellingsperiode ingezet in het Quilt-Café. Zij vormden de verbindende schakel met de talrijke bezoekers in de expositie. Juist de wisselwerking die ontstond zorgde voor een uitstekende sfeer in het Quilt-Café. Een paar reacties van vrijwilligers uit het logboek: 'Het was een geweldige ervaring. We hebben leuke contacten opgedaan. Veel geleerd op de workshops. Jammer dat het afgelopen is'. 'We hebben hier als vrijwilligers erg van genoten. Van heinde en ver kwamen de bezoekers: uit Limburg, uit Canada. Dat waren geweldige verrassingen.'

EDUCATIE EN INFORMATIE

Een overgangsjaar, zo zou je 2008 het beste kunnen karakteriseren. De afdeling educatie & informatie ontwikkelde succesvolle producten bij de Noorderlicht-manifestatie *Behind Walls* en de tentoonstelling *Luchtoorlog boven Fryslân*. Daarnaast zagen op verzoek van het onderwijs diverse extra leskisten het levenslicht. Het project *Critical Friends* van het ministerie van OCW bood de gelegenheid om de eigen producten kritisch onder de loep te laten nemen. Daarnaast investeerde de afdeling vooral veel tijd in het ontwikkelen van het concept voor de educatieve producten in het nieuw Fries Museum. Kijkend naar de cijfers valt op dat het Fries Museum vooral op het vlak van het Primair Onderwijs terrein heeft verloren. De cursus *moderne kunst na 1945* door Huub Mous kon rekenen op grote belangstelling.

Het jaar 2008 begon met veel heibel in het museum. Oorzaak was de aanwezigheid van mevrouw Rommelkont tijdens de Friese activiteitenweek *Help pake & beppe de vakantie* door. Met haar eigengereide optreden zette ze het museum volledig op stelten. Niet eerder kwamen zoveel kinderen tijdens deze jaarlijkse activiteitenweek naar het Fries Museum. In de loop van 2008 ontwikkelden de medewerkers van de afdeling educatie & informatie maar liefst drie nieuwe leskisten. De vraag naar leskisten neemt enorm toe. Met dit materiaal kunnen leerkrachten op eenvoudige wijze cultureel erfgoed implementeren in de les. Gecombineerd met een bezoek aan het museum is het gebruik van een leskist gratis. Bij Super Terpen is de leskist 'Friese Terpen' beschikbaar. Een kist vol met authentieke archeologische vondsten, verhalen, dvd's en achtergrondinformatie voor de bovenbouw van het Primair Onderwijs. Bij de museumles 'Twee portret met' kan de leerkracht ook de leskist 'Portretten' reserveren. Aan de hand van de leskist ontdekt de leerling hoe een portretschilder denkt en

werkt. Deze leskist kan ook gecombineerd worden met een gastles door studenten van de opleiding Beeldende Kunst & Vormgeving van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden. Voor het Verzetmuseum Friesland werd wegens succes een tweede exemplaar van de leskist 'Verzetmuseum' ontwikkeld. In samenwerking met anderen werkte de afdeling educatie & informatie van het Fries Museum aan 'Geloven in Friesland' (de 4^e editie van Fokus Fryslân), de canon van de Friese geschiedenis en het Schoolmuseumproject van de Pabo van de Stenden Hogeschool. Daverend slotakkoord was het optreden van de Donderelf in het kader van het project bard Bernlef tijdens de Week van de Friese Geschiedenis in het Fries Museum.

In 2007 kwamen 8.552 leerlingen in schoolverband naar het museum: 5.752 specifiek voor het Fries Museum, 2.875 voor Verzetmuseum Friesland. Dat betekent zowel voor het Fries

Museum als voor Verzetsmuseum Friesland een flinke terugloop. Die terugloop is in hoofdzaak toe te schrijven aan de het afgenomen bezoek vanuit het Primair Onderwijs. Helemaal onverwacht is deze ontwikkeling niet. Het beleid van de provinciale overheid is de laatste jaren gericht op het versterken van het aanbod op het gebied van cultuureducatie en het stimuleren van het gebruik van het aanbod in de nabijheid van de school. Met name deze laatste ontwikkeling is bijzonder nadelig voor het Fries Museum dat veel van zijn klandizie buiten Leeuwarden heeft. Landelijk gezien (provinciale cijfers zijn - voorzover bekend - niet beschikbaar) is er in het Primair Onderwijs weliswaar sprake van een lichte stijging van het aantal buitenschoolse activiteiten op het gebied van cultuureducatie, maar door de enorme toename van het aanbod is de spoeling aanmerkelijk dunner geworden. De zogenaamde ophokplicht ten gevolge van de striktere handhaving van de 1.040-uren norm heeft in 2008 met name de cijfers voor de bovenbouw van het Voortgezet Onderwijs negatief beïnvloed. Binnen het aanbod valt op dat de onderwerpen terpen, kunst en WO II op een constante belangstelling kunnen rekenen.

Noorderlicht-manifestatie Behind Walls

De Noorderlicht-manifestatie had dit jaar de fotografie in het voormalige Oostblok ten tijde van de muur als onderwerp. Bevatte het werk van de fotografen van toen ook kritiek door middel van subtiële symboliek die aan de aandacht van machthebbers ontsnapte? Wat gebeurde er in 'ondergrondse' kunstbewegingen? Wat mocht wel, wat mocht niet? Kunnen we ons nu eigenlijk nog voorstellen dat sommige foto's toen niet getoond mochten worden? Hoe zat het met escapisme, het zoeken naar creatieve vrijheid in persoonlijke uitingen? Hoe verhoudten de situaties in de verschillende landen zich tot elkaar? Is er een fotografische omslag zichtbaar in de aanloop naar en tijdens het sleuteljaar 1989? Dat waren de onderwerpen die de museumdocenten aan de orde stelden bij de leerlingen die de Noorderlicht-manifestatie bezochten. Daarbij kon vanuit verschillende startpunten en niveaus worden ingestapt. Vertrok men vanuit maatschappijleer of geschiedenis, dan nam

de museumdocent de leerlingen vanuit die invalshoek mee langs de verhalende kant van de foto's. Kwam men voor de beeldende werking van de foto's, dan vormde dat het startpunt van de rondleiding. Halverwege ontmoetten deze twee wegen elkaar, ze kunnen immers niet zonder elkaar. Daarmee werden niet alleen de voormalige grenzen van het Oostblok geslecht, maar ook de vakgrenzen. Ruim 1.400 leerlingen bezochten *Behind Walls*.

Critical Friends

Kritische vrienden, kan dat? Ja, dat kan. CBS De Slotschool uit Sint Annaparochie en het Fries Museum deden mee aan het project Critical Friends. Het project Critical Friends is een initiatief van het ministerie van OCW waarbij tien cultuuraanbieders en -afnemers samen praten over vragen als: wat is een goede culturele school en wat is een goede cultuurproducent? Doel van het project is om tot heldere criteria te komen voor de kwaliteit van cultuureducatie.

Groep 3/4 van CBS De Slotschool volgde op 23 april de museumlessen 'Met mevrouw Rommelkont het museum rond'. Vertegenwoordigers van het ministerie en enkele specialisten op het gebied van cultuureducatie keken nauwgezet toe. Drie weken later vond een gezamenlijke evaluatie plaats op de Slotschool. Daar werden enkele harde noten gekraakt. Uiteraard kwam het gebrek aan tijd voor cultuureducatie op de school uitgebreid aan de orde, evenals het feit dat niet alle docenten evenveel ervaring hebben met cultuureducatie. Aan de andere kant werd het museum kritisch onder de loep genomen: waarom staat de limonade niet klaar en waar was mevrouw Rommelkont? Voor alle partijen erg leerzaam om op deze manier bij elkaar in de keuken te kunnen kijken. Naar aanleiding van het gesprek namen wij het sociale aspect van onze museumlessen en de training van de museumdocenten kritisch onder de loep. Het verslag van het project Critical Friends is te vinden op www.minocw.nl/onderwijs/documenten.

Cursus moderne kunst na 1945

In het najaar verzorgde kunstcriticus Huub Mous een zesdelige cursus over de ontwikkeling van de beeldende kunst in Nederland na 1945. Tijdens de cursus plaatste hij de gebeurtenissen in Friesland in een nationale context en belichtte hij onmiskenbare hoogtepunten uit Friesland zoals het fenomeen Gerrit Benner. Vragen die de revue passeerden: Hoe is kunst van het recente verleden te ordenen? Vanuit welke gedachten kun je zo'n ordening maken? En hoe ga je om met het feit dat het denken over het ordenen op zichzelf in de afgelopen decennia ook een ontwikkeling heeft doorgemaakt? Kunstgeschiedenis is geen statische en tijdloze wetenschap, maar wordt beïnvloed door nieuwe inzichten die door de eigentijdse kunst zelf worden aangedragen. In zes bijeenkomsten schetste Huub Mous de ontwikkeling van de naoorlogse beeldende kunst in Nederland: Cobra, het modernisme, de acties en situaties van de jaren zestig, het constructivisme en neo-constructivisme en tenslotte het postmodernisme en de terugkeer van het beeld. De belangstelling voor deze cursus was overweldigend.

Tien jaar Verzamelplaats

De Verzamelplaats bestond in 2008 alweer tien jaar. In die periode werd vrijwel alles wat je kunt verzamelen wel een keer geëxposeerd. Dinosaurussen, zand, Bruderwerk machines, Diddlaria, hijskranen, bierviltjes, je kunt het zo gek niet bedenken. Eind 2007 onderging de Verzamelplaats een 'complete make over', vooruitlopend op het jubileumjaar. Er kwamen nieuwe vitrines, frissere kleuren en spannender verlichting. Daarbij is ook de frequentie van de presentaties aangepast naar één presentatie per seizoen. Op die manier konden we in 2008 meer aandacht besteden aan de verzameling en de jonge verzamelaar. Zo stond in het voorjaar de Koninklijk Huis-verzameling van Annelies Jongsma uit Lutjegast in de schijnwerpers. Ter gelegenheid van het jubileum was een foto-expositie te zien van alle verzamelaars uit de afgelopen tien jaar.

PUBLICITEIT

Het Fries Museum is het afgelopen jaar weer veelvuldig in het nieuws geweest. Dat begon direct aan het begin van het jaar rond de nieuwbouw van het Fries Museum. Het museum zag zich genoodzaakt om vanwege vertragen in het project uit de samenwerkingsovereenkomst van het Project Nieuw Zaailand te stappen. Dat zorgde voor veel regionale en landelijke media-aandacht, net zoals het feit dat het museum later in het jaar - toen de plooiën gladgestreken waren - weer kon toetreden tot het Samenwerkingsverband.

In de picture in de regionale en landelijke media stonden ook de wisselende tentoonstellingen en activiteiten van het Fries Museum. Dat leverde veel free publicity op. Regionaal kregen *De Kleur van Friesland*, *Fryslân Revisited*, *Het geheim van de lakkoker* en *Luchtoorlog boven Fryslân* veel aandacht. Omrop Fryslân maakte voor zowel *De Kleur van Friesland* als voor *Het geheim van de lakkoker* een speciale documentaire die zondagmiddag op Nederland 2 werd uitgezonden.

Onbetwiste blikvanger was landelijk gezien natuurlijk de tentoonstelling *Quilts - Kunst met een Q*. In vrijwel alle vakbladen (handwerk/ en textielbladen) en glossy's konden besprekingen en/of aankondigingen van de tentoonstelling worden aangetroffen. Ook de landelijke kranten lieten zich niet onbetuigd en er verschenen artikelen in onder meer NRC, Trouw, Telegraaf en AD. Bezoekers tekenden hun ervaringen na het bezoeken van de expositie massaal op in weblogs op het internet. Ook voor de Noorderlichtmanifestatie was veel landelijke publiciteit, met onder meer een special in Vrij Nederland en uitgebreide aandacht in kunst- en cultuurbladen.

Promotie

Voor de verschillende programma's heeft het Fries Museum een uitgebreide marketing gevoerd. Grote publiciteitscampagnes werden opgezet voor de tentoonstellingen *De Kleur van Friesland* en *Quilts-Kunst met een Q*, waarbij onder andere flyers, affiches, advertenties en verschillende publieksactiviteiten zijn ingezet. Het Fries Museum ging een aantrekkelijk jaarcontract aan met PCM Uitgeverij (mede mogelijk gemaakt door subsidie van de provincie Fryslân) waarbij wekelijks een advertentie verscheen in de kunst- en cultuurbijlages van de NRC, Trouw en Volkskrant. Met de Leeuwarder Courant is een overeenkomst aangegaan om zeven keer per jaar een achterpagina A3 advertentie van de UIT Bijlage te gebruiken. Frequent werd het afgelopen jaar ook tv-spotjes ingekocht van Omrop Fryslân Cultuuragenda voor diverse tentoonstellingscampagnes en activiteiten. Daarnaast is al naar gelang de tentoonstelling of activiteit geadverteerd in verschillende regionale en landelijke dag-, week- en maandbladen.

Campagne Quilts

Aan de Oldehove in Leeuwarden werd op zaterdag 15 november een megaquilt van 27 x 11 meter onthuld door de wereldberoemde quiltgoeroe Kaffe Fasset en wethouder Marco Florijn. Aan de superquilt werkten 360 vrouwen. Sinterklaas was tijdens de intocht in Leeuwarden diezelfde dag gehuld in een bijzondere gequilde mantel. Deze activiteiten vormden het startschot van de Quilts-campagne van het Fries Museum. Billboards in Noord-Nederland toonden de campagnebeelden, waarvoor uiteenlopende modellen zijn gefotografeerd in toepassingen van quilts. Teaserkaarten, affiches, flyers, ansichtkaarten, tv-spotjes en advertenties maakten deel uit van de campagne. Naast de bespreking van de tentoonstelling zelf besteedden de media ook veel aandacht aan de activiteiten en de bezoekersaantallen van quilts.

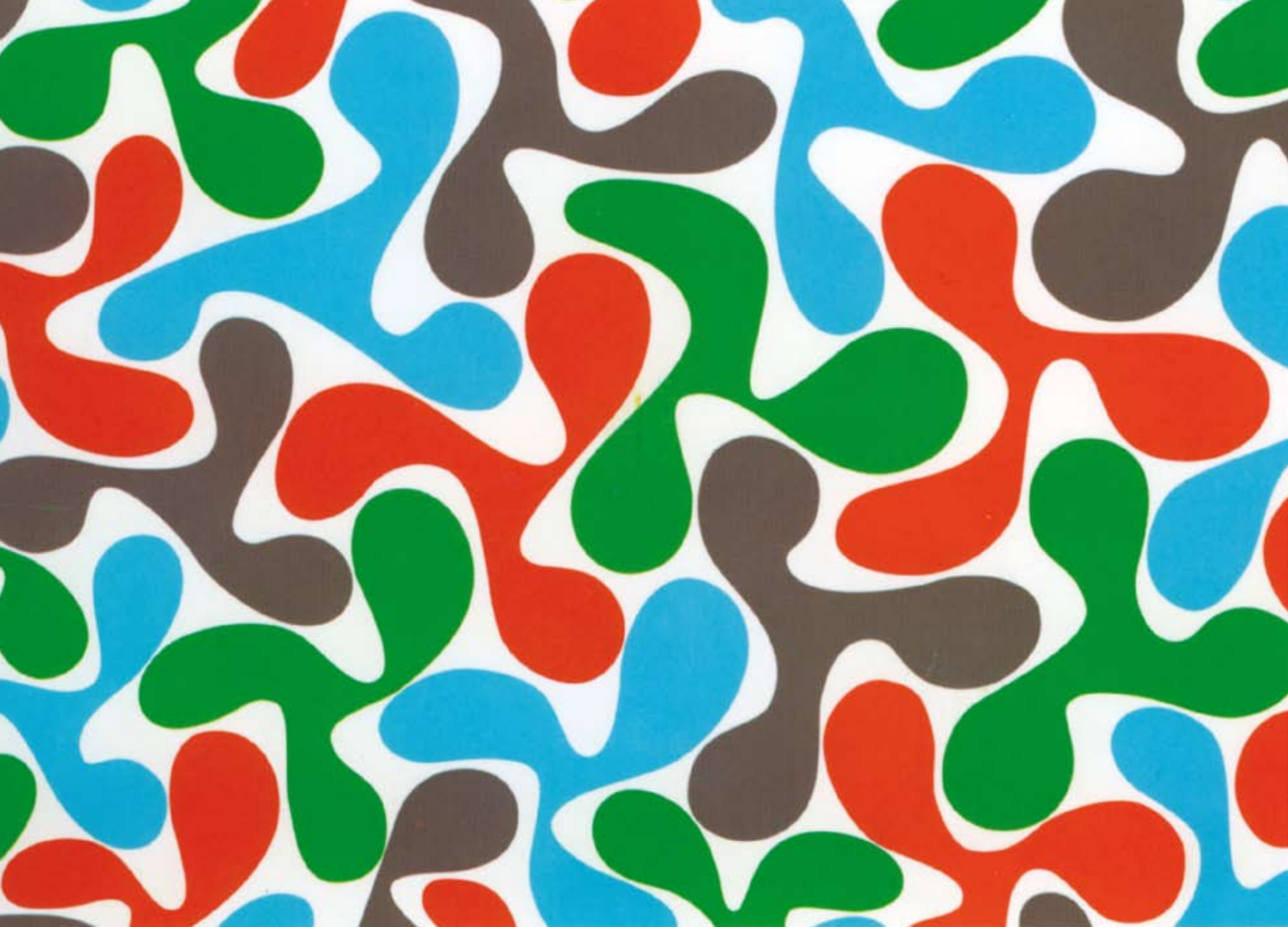
Quilts

10 november 2018 t/m 29 maart 2019

Fries Museum
Leeuwarden

COLLECTIE

Naast een goed beheer streeft het Fries Museum ernaar de kwaliteit van de collectie te verbeteren. Dit gebeurt door conservering en restauraties van collectieonderdelen, het vastleggen van kennis en onderzoeksinformatie van en over de collectie en door verwerving en herplaatsing. Om deze taken goed uit te kunnen voeren, wordt in 2009 een nieuw collectieplan opgesteld. Het collectieplan omschrijft de deelcollecties en hun ontstaansgeschiedenis. Het biedt daarnaast inzicht in de betekenisvolle samenhang van de deelcollecties en hun belang in relatie tot vergelijkbare museale verzamelingen in Nederland. In 2009 wordt bekeken hoe de deelcollecties langs andere, logische lijnen kunnen worden ingedeeld. De verwachting is dat de objecten dan beter in een nieuw licht kunnen worden onderzocht door de conservatoren en externe onderzoekers. Het moet ertoe leiden dat objecten binnen een bredere cultuurhistorische context gaan functioneren in presentaties en publicaties.

Onderzoek

Het onderzoek dat Piet Bakker in opdracht van het Fries Museum verrichtte naar de Friese Kunstmarkt in de 17de eeuw, is dit jaar als publiksuitgave bij Waanders verschenen. Bij de voorbereidingen voor presentaties in het nieuw Fries Museum wordt van de nieuwe inzichten gebruik gemaakt. Een van de openingstentoonstellingen in het nieuw Fries Museum gaat over het culturele leven in Friesland aan de hand van vier generaties kunstenaars uit de familie De Geest. Voor dit project, op initiatief van Herman Maring van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden (NHL), werkt het Fries Museum nauw samen met de NHL, Tresoar, Historisch Centrum Leeuwarden, Fryske Akademy, Universiteitsbibliotheek van de Rijksuniversiteit Groningen en diverse zelfstandige onderzoekers. Voor de bijzonder succesvol gebleken tentoonstelling *Quilts* -

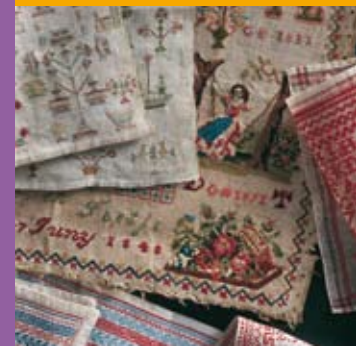
Kunst met een Q werd onderzoek gedaan dat nieuwe inzichten opleverde over deze vorm van kunstnijverheid en kunst. Een belangrijk onderdeel van de eigen textielcollectie is nu blijvend voorzien van een bredere context.

De voor Leeuwarden belangrijke architect W.C. de Groot was onderwerp van een onderzoek voor de presentatie *Soms is geluk heel gewoon*. Het voor dit jaar aangekondigde onderzoek naar de schilder Cristoffel Bisschop, van wie het Fries Museum het interieur van woonhuis en atelier bewaart evenals zijn collectie kunstnijverheid, wordt later ingezet. In het nieuwe museum is er meer ruimte om breed aandacht te geven aan de uiteenlopende aspecten van zijn werk en aan de betekenis van zijn interieur en zijn collecties.

Oude merk- of letterlappen komen in Friesland veel voor en kunnen een bron van genealogische informatie zijn. De combinatie van deze objectinformatie met archieven levert een extra schat aan nieuwe informatie op. Daarom starten Tresoar en het Fries Museum in 2009 een samenwerkingsproject dat zal resulteren in een interactieve website. kennis kan op deze site vastgelegd en gecombineerd worden. Het in merklappen en of genealogie geïnteresseerde publiek speelt hierin een grote en actieve rol. De conservator textiel heeft voor dit project voorbereidend onderzoek verricht.

Verzamelbeleid

In verband met het collectieplan-in-wording is het externe advies van prof. dr. H.T. van Veen (Rijksuniversiteit Groningen) over de samenstelling van de collectie van belang. Zijn visie op de collectie en hoe deze in het nieuw Fries Museum zou kunnen functioneren, werd aan het eind van dit jaar aan het museum aangeboden. Ook voor het verzamelbeleid kan het hierboven vermelde onderzoek van Bakker de komende jaren nieuwe wegen openen. Zo is bijvoorbeeld gebleken dat in Friesland in de 17de eeuw niet alleen hoofdzakelijk portretten werden vervaardigd, wat lange tijd werd aangenomen, maar dat alle andere schilderkunstige genres van die tijd hier ook vertegenwoordigd waren.

Collectiemanagement

In 2008 heeft de afdeling collectie- en kennismanagement een begin gemaakt met het invoeren van collectieprocedures. Het doel hiervan is dat afspraken rondom bijvoorbeeld bruikleenverkeer, aanwinsten en collectieregistratie worden vastgelegd. Hierbij maakt het museum gebruik van de internationale standaard voor collectiemanagement SPECTRUM. Hoewel dit een voornamelijk intern gerichte activiteit is, zal het publiek uiteindelijk voordeel ondervinden omdat de organisatie van collectiebeheer soepel en efficiënt verloopt. De afhandeling van informatievragen, verzoeken om beeldmateriaal of het aanvragen van bruiklenen door musea kan sneller worden uitgevoerd. Binnen het museum zorgen collectieprocedures voor heldere afspraken en een effectieve museale bedrijfsvoering.

Kennismanagement: op weg naar Museum 2.0

Op internetgebied biedt de ontwikkeling van web 2.0 allerlei mogelijkheden voor het museum. De kern van web 2.0 heeft betrekking op het stimuleren van interactie tussen museum en het inspelen op participatie van het publiek bij de webactiviteiten van het museum. Voor web 2.0 wordt ook wel de term sociaal web gebruikt.

Het Fries Museum heeft in samenwerking met Erfgoed Nederland een pilot uitgevoerd in het kader van het programma 'ICT-gebruik in musea'. Deze pilot was er voor het museum op gericht om kennis te maken met het begrip Museum 2.0. Alle organisatielagen uit het museum waren betrokken: conservatoren, medewerkers educatie, marketing en communicatie, RvB-leden, medewerkers collectie- en kennismanagement. Tijdens een tweedaagse innovatieworkshop zijn 2.0 concepten besproken en is ervaring opgedaan met het gebruik van enkele concepten bij een tentoonstelling. De innovatieworkshop werd georganiseerd door Waag Society in Amsterdam. Het museum is bij uitvoering van het project geadviseerd en begeleid door web 2.0 specialist en internetjournalist Marie-José Klaver. Medewerkers van het museum hebben hun ervaringen gepubliceerd op een weblog die te lezen

is via www.friesemusea20.blogspot.com. Eerste resultaat van het pilotproject is de interactieve website wcdegroot.ning.com bij de expositie over architect W.C. de Groot.

Aanwinsten 2008

Overzicht van de in totaal 75 aanwinsten (aankopen, schenkingen, langdurige bruiklenen en legaten) in 2008 van het Fries Museum: prenten en tekeningen 16de t/m 19de eeuw: 10 (1 aankoop en 9 bruiklenen); schilderkunst 16de t/m 19de eeuw: 2 (1 schenking en 1 bruikleen); kunstnijverheid: 7 (1 aankoop en 6 bruiklenen); moderne grafiek: 102 (44 schenkingen, 13 aankopen met geld van provincie Fryslân, 45 aankopen met geld van Knecht-Drenth Fonds); moderne kunst: 6 (2 schenkingen, 3 aankopen met geld van Provincie Fryslân en 1 aankoop met geld van Mondriaan Stichting). Het Verzetsmuseum Friesland ontving in 2008 341 aanwinsten van 125 schenk(st)ers.

Aanwinsten uitgelicht

Vensterbank van Louis G. Le Roy

Kunstenaar en bouwer van de ecokathedraal Louis G. Le Roy schonk een imposant werk, bestaande uit 25 aquarellen van elk drie vierkante meter, aan het Fries Museum. Zestien van deze panelen waren te zien in de tentoonstelling *Orde uit chaos*.

De expositie was gewijd aan het oeuvre van Louis G. Le Roy en georganiseerd naar aanleiding van de provinciale GERRIT BENNER prijs 2007 die Le Roy bij de opening van de expositie kreeg uitgereikt.

Het immense werk waaraan hij circa negen jaar heeft gewerkt, schilderde Louis Le Roy met waterverf op de allerbeste kwaliteit papier. Deze 25 aquarellen laten het gecomponeerde glaswerk zien op de vensterbank in de woonkamer van de kunstenaar. Le Roy begon ooit blauw glas te verzamelen en zette dit binnen neer. Le Roy wilde dat glaswerk schilderen in al zijn complexiteit, niet door het geziene te vereenvoudigen, maar door recht te doen aan de eindeloze verandering van vorm, licht, kleur en perspectief. Ondanks verschuivingen van perspectief sluit elke voorstelling naadloos aan bij de volgende.

Drinkhoorn van Roordahuizum

In langdurig bruikleen van de Ottema Kingma Stichting kreeg het Fries Museum de zogenaamde drinkhoorn van Roordahuizum. De hoorn met zilveren beslag is gemaakt door de Leeuwarder zilversmid Albert Jacob Kanter in het midden van de 16de eeuw. De rand bevat vier inscripties met namen, wapens en de jaartallen 1561, 1595, 1617 en 1684. Bij ieder jaartal wordt aangegeven dat de hoorn is gerepareerd en dat zegt iets over het intensieve gebruik ervan. De meest interessante inscriptie is die van 1561: 'Heer Dirck, Pastoor, [.....] hebben desen hoorn van nys laten repareren thoe behorende den patroon van Rordahusum, Anno 1561'. De tekst suggereert dat de hoorn nog ouder is. Historici vermoeden dat de hoorn zelfs uit de 15de eeuw stamt. Opmerkelijk is overigens dat de drinkhoorn - nadat er in het midden van van de 19de

eeuw over gepubliceerd is - zo'n 150 jaar zoek was, voordat de hoorn in 2008 in Parijs weer opdook.

Tekeningen Rika Oppewal

Vanaf 12 april presenteerde het Verzetmuseum Friesland de aangrijpende expositie *Getekend, tekeningen over de oorlogsjaren*. In de tentoonstelling waren tekeningen te zien uit de eigen collectie van het museum, aangevuld met tekeningen van Jentsje van der Kooi en Rika Oppewal. Rika Oppewal schonk haar drie tekeningen aan het Verzetmuseum. Ze maakte haar tekeningen als verwerking van de oorlog. Eén tekening verwijst naar een gebeurtenis uit de oorlog waarmee haar vader te maken had, de andere twee tekeningen laten zien hoe in haar ogen de oorlogservaring doorwerkt in het heden. 'Heel veel jaren later kon ik er

Bruiklenen 2008

Aan musea en aanverwante instellingen in en buiten Friesland werd in 2008 een groot aantal bruiklenen verstrekt. In totaal werden 185 objecten aan 23 instellingen uitgeleend, waarvan in de provincie Fryslân 162 objecten aan negen instellingen, buiten de provincie 23 objecten aan elf instellingen. Het Verzetsmuseum Friesland verstrekke in 2008 één bruikleen aan één instelling buiten de provincie.

Bijzonder bruikleen was een topstuk uit de Fries Museum-collectie dat van 18 oktober tot en met 7 december 2008 te zien was in het Kyoto National Museum in Kyoto (Japan). De 17de-eeuwse Japanse koker van lakwerk met daarin bewaard vier authentieke documenten van de VOC werd gepresenteerd in de tentoonstelling 'Japan, Export lacquer: reflection of the West in black and gold makie'. Tussen belangrijke bruiklenen uit Japan en uit het buitenland was dit het enige object uit Nederland: de koker en de documenten van Hendrick van Buijtenhem. Na Kyoto was de lakkoker van 23 december tot en met 26 januari 2009 te zien in het Suntory Museum of Art in Tokyo.

nog niet over praten maar kon ik wel over die spanningen tekenen. Ik heb deze drie tekeningen toen over de oorlog gemaakt. Daarna kon ik er over praten. Over wat ik als kind allemaal heb gevoeld en waar ik bang voor was geweest. Dat praten hielp mij. Na een hele poos werd ik 'bevrijd' van de gedachten over de oorlog', aldus Oppewal.

PERSONEEL EN ORGANISATIE

Personeel

Op 31 december 2008 waren er 44 personeelsleden in dienst van de Stichting Het Fries Museum (35,5 fte). Daarnaast werkte er op 31 december 2008 één medewerker (0,7 fte) op detacheringsbasis ter ondersteuning van de afdeling financiën.

Evenals de functie van voorzitter van de Raad van Bestuur (0,4 fte PH) zijn er inmiddels vijf andere functies in het Fries Museum die gedeeltelijk voor het Keramiekmuseum Prinsessehof worden ingezet, te weten: lid Raad van Bestuur (0,2 fte PH), medewerker fondsenwerving en sponsoring (0,4 fte PH), hoofd collectie- en kennismanagement (0,4 fte PH), medewerker vrijwilligersbeleid (0,2 fte PH) en P&O-adviseur (0,3 fte PH).

Wegens vertrek van de voorzitter van de Raad van Bestuur, de heer C. van 't Veen, werd vanaf 1 december 2008 diens functie waargenomen door het lid van de Raad van Bestuur, mevrouw S.M. Bak.

Vrijwilligers

Het Fries Museum kon ook dit jaar weer rekenen op de grote inzet van vrijwilligers. Zij zijn onmisbaar bij het behoud en beheer van de collecties, maar ook bij de vele andere activiteiten van het museum, zoals het museumcafé, rondleidingen, open dagen en het museumweekend. De taken ten aanzien van vrijwilligers werden verdeeld tussen de medewerker vrijwilligersbeleid en die medewerkers van de afdeling waarop de vrijwilligers werkzaam zijn, die als begeleider fungeren.

Twee keer vond een gezamenlijke bijeenkomst plaats van alle vrijwilligers van het museum. In deze bijeenkomsten gaf de Raad van Bestuur van het museum informatie over de ontwikkelingen in het museum en werden specifieke onderwerpen door medewerkers van het museum toegelicht.

In september was er een uitstapje naar museum Willem van Haren in Heerenveen en een huifkartocht met aansluitend barbe-

cue in Oudemirdum. In december is er met een middagprogramma aandacht besteed aan de Internationale Vrijwilligersdag.

Stagiaires

Binnen het Fries Museum doet jaarlijks een groot aantal stagiaires vanuit verschillende opleidingsinstituten praktijkervaring op. Ook dit jaar was dat het geval. De stagiaires hebben meegewerkt op de verschillende afdelingen in het museum.

Verder werkten onder leiding van het beveiligingsbedrijf tijdens openingstijden van het museum dagelijks twee stagiaires van de MBO-opleiding assistent-beveiligingsmedewerker van de Friese Poort mee als suppoost in het Fries Museum.

Uitzendkrachten

Uitzendkrachten werden door het museum ingehuurd bij de opbouw van tentoonstellingen, het verzendklaar maken van mailingen en als invaller bij ziekte of onderbezetting bij de receptie van het museum. Daarnaast werden rondleidingen voor het basis- en voortgezet onderwijs verzorgd door museumdocenten met lesbevoegdheid, die op uitzendbasis werkzaam waren. Totaal betrof het in 2008 verspreid over 43 uitzendkrachten 3531 uren die via een uitzendbureau zijn ingevuld.

Voor vervanging van de bewaking in het museum bij ziekte en bij extra inzet van bewaking werd, evenals in andere jaren, ook in 2008 een beveiligingsbedrijf ingeschakeld.

Loonmaatregelen

In oktober 2008 werd tussen de werkgeversorganisatie en vakbonden een akkoord bereikt over de nieuwe CAO VRM (Verzelfstandigde Rijksmusea). De looptijd daarvan is van 1 juli 2008 tot en met 30 juni 2010. Per 1 juli 2008 werden de salarisschalen verhoogd met 3,25%. Daarnaast is een volgende salarisverhoging afgesproken per 1 juli 2009 van 3,25%.

De eindejaarsuitkering werd voor het jaar 2008 verhoogd met 0,25% naar totaal 1,5% en zal in 2009 nogmaals verhoogd worden met 0,75%.

Ziekteverzuim

Over het jaar 2007 was het ziekteverzuimpercentage 3,71% inclusief partieel verzuim, langer dan 1 jaar ziek en zwangerschap.

ARBO-beleid

Op grond van het in 2007 vastgestelde plan van aanpak zijn aanpassingen gedaan aan de werkplekken van medewerkers. De niet gerealiseerde punten worden meegenomen in het plan van aanpak van 2009. In 2008 zijn voorbereidingen getroffen om de veiligheidszorg in 2009 op een hoger plan te tillen tot het niveau dat medio 2009 de bedrijfshulpverleningsorganisatie een grote evacuatieoefening kan uitvoeren.

Er is een AED aangeschaft, een apparaat dat kan worden ingezet bij een hartstilstand. Alle bedrijfshulpverleners hebben een cursus gevolgd in het gebruik daarvan.

Opleiding en training

Samen met Keramiekmuseum Princessehof werd een meerdaagse in-company training Projectmanagement georganiseerd. Daaraan werd deelgenomen door 20 medewerkers van het Fries Museum en door 4 medewerkers die voor zowel het Fries Museum als het Princessehof werkzaam zijn. Daarnaast hebben individuele medewerkers een opleiding, cursus of training gevolgd die van belang is voor hun werkzaamheden in het museum. Eén medewerker volgde de opleiding Fiscaal adviseur, één medewerker de opleiding bedrijfsorganisatie en personeelsmanagement, één medewerker de cursus E-marketing, 1 medewerker de cursus Kunst in huis en 1 medewerker de cursussen Privaatrecht en auteursrecht, 1 medewerker de cursus Timemanagement.

Een aantal medewerkers, 5 personen, volgde de herhalingscursus Bedrijfshulpverlening, 1 medewerker volgde de beginnerscursus Bedrijfshulpverlening en 7 medewerkers volgden de cursus Liften.

Verder is er door een aantal medewerkers studiedagen en workshops gevolgd.

Medezeggenschap

In het Fries Museum is geen ondernemingsraad of medezeggenschapscommissie. Om die reden is in het verslagjaar regelmatig een bijeenkomst voor het voltallige personeel belegd, waarin de Raad van Bestuur toelichting gaf op recente gebeurtenissen, mededelingen deed over toekomstige ontwikkelingen en waarin medewerkers diverse onderwerpen aan de orde stelden.

BIJLAGE 1
TENTOONSTELLINGEN

Fries Museum
LEEWARDEN

Tijdelijke tentoonstellingen 2008

Pier Pander (1864-1919)

Nederlands beroemdste beeldhouwer
t/m 6 januari

Multiplicity

Fotografie Frank van der Salm
20 januari t/m 13 april

Orde uit Chaos

Louis G. Le Roy
20 januari t/m 13 april

Wigerus Vitringa (1657-1725)

Zeeschilder uit Friesland
3 februari t/m 13 mei

De Kleur van Friesland

Beeldende kunst na 1945
20 april t/m 24 augustus

25 jaar argeologysk Wurkferbân

tentoonstelling in het kader van 25-jarig jubileum
27 april t/m eind augustus

Fryslân Revisited

Fotoreportage Andries Deinum over naoorlogs Friesland
25 mei t/m 24 augustus

Het geheim van de lakkoker

25 mei t/m 24 augustus

Behind Walls

Fotomanifestatie Noorderlicht
7 september t/m 26 oktober

Quilts - Kunst met een Q

16 november t/m 29 maart 2009

Nieuwsfoto van het jaar 2008

15 december t/m 15 januari 2009

Verzetsmuseum Friesland

En toen waren er nog maar negen

Presentatie over joodse tieners
10 februari t/m 9 maart

Getekend

Tekeningen ter herinnering aan de oorlogsjaren
13 april t/m 31 augustus

Luchtoorlog boven Fryslân 1940-1945

28 september t/m 1 juni 2009

Buro Leeuwarden

Maria Barnas

Reposition
t/m 9 maart

Karen Sargsyan

The Theory of Art
16 maart t/m 4 mei

Mark Kent

Rough Sleeping Patterns
11 mei t/m 5 juli

Miguel Angel Rios

Aqui
7 september t/m 26 oktober

Navid Nuur

Where it's at
2 november t/m 4 januari 2009

Kabinet Knecht-Drenth

Mesopotamië

Recente digitale grafiek en multiples van Ramon van de Werken
19 januari t/m 8 maart

Antartic Village - No Borders

Een project van Lucy + Jorge Orta
16 maart t/m 1 juni

Felix Droese, 'Nije Volksverhuizing'

De Amsterdamse editie en andere druksels uit Fryslân
9 juni t/m 24 augustus

Het Geruis

Signature Editions I t/m X
6 september tot en met 2 november

Een, Twee, Veel

Singles, doubles and multiples under glas and vitrines
van Joëlle Tuerlinckx
15 november t/m 1 februari 2009

Langlopende tentoonstellingen**Super Terpen**

Familietentoonstelling over de geschiedenis van de
Friese terpen. Alles wat je over terpen wilt weten, komt
aan bod in deze presentatie met onder meer geluids-
fragmenten en animaties.

Claudy Jongstra

Prachtige interieurontwerpen van de internationaal be-
kende ontwerpster Claudy Jongstra in het 18de-eeuwse
Eysingahuis.

Levenslijnen

Van wieg tot graf in de 16de en 17de eeuw. levenslijnen
gaat over geboorte, doop, opvoeding, religie, huwelijk,
gezinsleven, dood en rouw.

Fries Zilver

Schitterende geschiedenissen. Na het rijksmuseum
Amsterdam heeft het Fries Museum de belangrijkste zil-
vercollectie van Nederland. In de kelder van de
Kanselarij staan de mooiste stukken opgesteld.

KUNSTLAND

Gemaakt door en voor leerlingen van groep 7 en 8 van
het primair Onderwijs. Veel multimedia en doedingen.
Landschappen uit eigen collectie spelen de hoofdrol.

Mata Hari-presentatie

Speciale presentatie over het opwindende leven van
de wereldberoemde Mata Hari, oftewel de in Friesland
geboren Margaretha Zelle. Tentoonstellingsontwerp van
de Friese kunstenaars Groenewoud en Buy.

De Verzamelplaats

De Verzamelplaats was de plek in Friesland waar
kinderen hun eigen verzameling ten toon konden
stellen. In 2008 waren er verschillende verzamelingen
te bewonderen in De Verzamelplaats:

- Alles van het Koninklijk Huis van Annelies Jongsma
uit Lutjegast / januari - april
- Eigengemaakte schilderijen van Angeline Wierschem
uit Leeuwarden / mei/oktober
- De andere wereld van Skelte en Ynte Braaksma uit
Marrum (tekeningen en ruimtelijke werken van
karton) / november - december

BIJLAGE 2 PUBLIEKSACTIVITEITEN

Algemene activiteiten:

- Gratis woensdag in 2008, 52 x
- Antiekspreekuur, 10 x
- Help pake en beppe de vakantie door, activiteiten-week voorjaarsvakantie, 26 t/m 29 februari
- Nationaal Museumweekend, 5 en 6 april
- Publieksonderzoek zomerperiode juli/augustus, 450 respondenten
- UIT! Leeuwarden, 13 september
- De Week van de Friese Geschiedenis, 19 t/m 26 oktober

Activiteiten gekoppeld aan tentoonstellingen:

De Kleur van Friesland:

- Debat 1 in De Bres, 18 mei
- Debat 2 in De Bres, 15 juni
- Performance Koos Dalstra, 24 augustus

Buro Leeuwarden:

- Fietstocht en rondleiding bij de tentoonstelling *Aqui van Miguel Angel Rios* in samenwerking met Vijversburg, 21 september

Kabinet Knecht Drent:

- Signeersessie bij Felix Droese, 24 augustus

Louis G. Le Roy - Orde uit Chaos

- Boekpresentatie 'Het Technicum en de mondiale contraculturen'. Rienus Ferwerda van de Stichting Tijd overhandigde de schrijvers Louis Le Roy, Bert Dalmolen en Huub Mous de eerste exemplaren, 16 maart

Quilts - Kunst met een Q

- Quilt-Café, doorlopend vanaf de start van de tentoonstelling op 16 november, met verschillende inloopworkshops
- Quilt-Dag, 13 december
- Publieksonderzoek

Activiteiten Verzetmuseum Friesland

- Activiteitenweekend Verzetmuseum, 12 en 13 april
- Jiddisch Festival, 15 t/m 20 april
- Provinciale dodenherdenking bijzondere onderwijsgroep, 4 mei
- Befrijdingsfestival Fryslân, 5 mei
- Uitreiking Yad Vashem, 29 mei
- Veteranendag Friesland op locatie, 28 juni
- Open Monumentendag Blokhuispoort, 13 september

Lezingen en cursussen

- Veertig jaar Nederlandse architectuur (1900-1940) door Jaap Ekhart, 6 en 13 maart
- Leven en werk van Jan Mankes door Francis van Dijk, 14 februari
- Minderheidsculturen in Europa (lezingenserie): Estland, Frans van Nes (3 april); Transsylvanië, Jaap Ekhart (10 april); Baskenland, Saskia van Lier (17 april); Sardinië, Elena Masuri (24 april)
- Hoogtepunten uit de fotografie door Carolien ten Bruggencate, 2, 9 en 16 oktober
- Moderne en hedendaagse kunst na 1945 door Huub Mous, 30 oktober, 6, 13, 20 en 27 november, 4 december

BIJLAGE 3

BEZOEKCIJFERS ONDERWIJS 2008

Verhouding groepsbezoek in relatie tot bezoektotaal (in aantal bezoekers)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bezoektotaal	61.449	57.855	52.362	53.281	67.326	47.823	58.939
Onderwijs (% van bezoektotaal)	9.926 (16%)	12.148 (21%)	12.693 (24%)	13.101 (25%)	12.088 (18%)	11.373 (24%)	9.060 (15%)
Groepsbezoek volwassenen (% van bezoektotaal)	2.137 (3%)	2.856 (5%)	2.391 (5%)	1.579 (3%)	1.768 (3%)	1.639 (3%)	1.614 (3%)

Kwartaaloverzicht onderwijs (in aantal bezoekers)

	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4	Totaal
2002	2.120	4.079	1.102	2.625	9.926
2003	3.025	4.709	1.094	3.320	12.148
2004	4.146	4.860	925	2.762	12.693
2005	3.043	6.303	673	3.082	13.101
2006	3.198	5.269	1.207	2.414	12.088
2007	3.152	5.795	496	1.930	11.373
2008	2.355	3.845	646	2.214	9.060

Overzicht onderwijs FM – VMF per schoolsoort (in aantal bezoekers)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
FM							
BO	3.645	5.777	4.858	4.579	5.605	4.304	3.030
SO	0	71	216	241	491	163	82
VO-basisvorming	727	865	943	868	855	1.130	1.547
VO-tweede fase	1.239	773	1.297	1.896	1.006	493	533
MBO	185	92	190	144	55	217	397
HBO	569	873	851	446	422	538	340
Subtotaal	6.365	8.451	8.355	8.174	8.434	6.845	5.929
VMF							
BO	2.826	1.578	1.750	2.439	2.464	2.589	1.346
SO	0	39	338	554	181	220	481
VO-basisvorming	416	1.700	1.474	1.418	571	789	894
VO-tweede fase	93	0	275	287	281	785	256
MBO	25	0	30	53	11	21	75
HBO	201	380	471	176	146	124	79
Subtotaal	3.561	3.697	4.338	4.927	3.654	4.528	3.131
Totaal	9.926	12.148	12.693	13.101	12.088	11.373	9.060

BIJLAGE 4 AANWINSTENLIJST 2008

Kunstnijverheid

Z1999-038	Pieter Jansen Poelgeest, <i>Huwelijksbeker-tje uit Bolsward</i> , huwelijksbeker, 1658-1658, zilver, 10.5 x 132.0 cm, aankoop particuliere collectie
Z2008-013	Petrus Rienstra, <i>Avondmaalsbeker van Hylaard</i> , avondmaalsbeker, 1805, zilver, 13.5 x 6.7 x 10.5 cm, bruikleen College van Kerkrentmeesters Hilaard (Hilaard)
Z2008-017	Sjouke Andries Wykkenga, <i>Doopbekken van Makkum</i> , doopbekken, 1692, zilver, 7.2 x 34.0 cm, bruikleen College van Kerkrentmeesters Protestantse Gemeente Makkum (Makkum)
Z2008-018A+B	onbekend, <i>Twee avondmaalsbekers van Makkum</i> , avondmaalsbeker, 1659, zilver, 17.0 x 13.3 cm, bruikleen College van Kerkrentmeesters Protestantse Gemeente Makkum (Makkum)
Z2008-019A+B	onbekend, <i>Twee collecteschalen van Makkum</i> , collecteschaal, 1662, zilver, 4.7 x 22.4 cm, bruikleen College van Kerkrentmeesters Protestantse Gemeente Makkum (Makkum)
Z2008-032	Albert Jacobs Canter, <i>Drinkhoorn van Roordahuizum</i> , drinkhoorn, 1548-1561, hoorn, zilver, 53.0 cm, bruikleen Ottema-Kingma Stichting (Leeuwarden)
Z2008-033A+B	Berend Storm, <i>Twee zilveren kandelaars van Berber Arnoldi</i> , kandelaar, 1760, zilver, 20.0 cm, 698.0 gr, bruikleen Ottema-Kingma Stichting (Leeuwarden)

Moderne grafiek

P2008-001	Ramon van de Werken, <i>Mesopotamië</i> , inktjetprint, 2003, inkt op papier, 95.0 x 82.6 cm, aankoop Ramon van de Werken (Dokkum)
P2008-002	Ramon van de Werken, <i>Wereldvlag</i> , inktjetprint, 2003, inkt op papier, 70.0 x 105.0 cm, aankoop Ramon van de Werken (Dokkum)
P2008-003	Ramon van de Werken, <i>Greenhouse</i> , inktjetprint, 2007, inkt op papier, 70.0 x 105.0 cm, aankoop Ramon van de Werken (Dokkum)
P2008-004	Ramon van de Werken, <i>Greenhouse</i> , inktjetprint, 2007, inkt op papier, 30.0 x 45.0 cm, aankoop Ramon van de Werken (Dokkum)
P2008-005	Ramon van de Werken, <i>Karel de Grote</i> , inktjetprint, 1996, inkt op papier, 44.0 x 30.0 cm, aankoop Ramon van de Werken (Dokkum)
P2008-006	Ramon van de Werken, <i>Gold (work in progress)</i> , inktjetprint, 2008, inkt op papier, 30.0 x 38.8 cm, aankoop Ramon van de Werken (Dokkum)
P2008-007	Ramon van de Werken, <i>Ontwerp voor Het Museum voor Moderne Kunst</i> , collage, 1977, papier, inkt en potlood, 56.0 x 76.0 cm, aankoop Ramon van de Werken (Dokkum)
P2008-008	Ramon van de Werken, <i>Ontwerp voor Het Museum voor Moderne Kunst IV</i> , collage, 1977, papier, inkt en potlood, 56.0 x 76.0 cm, aankoop Ramon van de Werken (Dokkum)

P2008-009	Ramon van de Werken, <i>Ontwerp voor Het Museum voor Moderne Kunst V</i> , collage, 1977, papier, inkt en potlood, 56.0 x 76.0 cm, aankoop Ramon van de Werken (Dokkum)
P2008-010	Ramon van de Werken, <i>Ontwerp voor Het Museum voor Moderne Kunst VI</i> , collage, 1977, papier, inkt en potlood, 56.0 x 76.0 cm, aankoop Ramon van de Werken (Dokkum)
P2008-011	Felix Droese, <i>Volksverhuizing</i> , zeefdruk, 1990, inkt op papier, 259.4 x 378.8 cm, schenking particuliere collectie
P2008-012	Felix Droese, <i>Warum haben wir Europäer eigentlich 12 Sterne in der Flagge?</i> , offset, 2007, inkt op papier, 47.0 x 63.0 cm, schenking Galerie Onrust (Amsterdam)
P2008-034	Johan van Aken, <i>Encounter</i> , dvd (origineel), 2008, aankoop Johan van Aken (Drachten)
P2008-035	Johan van Aken, <i>Sea dance</i> , dvd (origineel), 2007, aankoop Johan van Aken (Drachten)
P2008-038	Ramon van de Werken, <i>Het Museum voor Moderne Kunst</i> , installatie, 1977, acrylverf op linnen en hout, 290.0 x 600.0 cm, aankoop Ramon van de Werken (Dokkum)
PCKo4669	Dieter Roth, <i>Helvetia</i> , kleurenets, 1972, inkt op papier, 77.5 x 101.0 cm, aankoop Prentwerk (Groningen)
PCKo4670	John Anthony Baldessari, <i>Two trucks/Two decisions</i> , zwart-wit foto, 1995, inkt op papier, 29.0 x 50.0 cm, aankoop Prentwerk (Groningen)

PCKo4671	Dieter Roth, <i>Daily Mirror book</i> , editie, 1965, inkt op papier, 23.1 x 17.0 x 4.0 cm, aankoop Prentwerk (Groningen)	Oude kunst P2008-014	Karl Baedeker, <i>Baedeker: Italie Centrale</i> , boek, 1904, inkt op papier, 16.0 x 11.0 x 2.5 cm, aankoop particuliere collectie	P2008-028	J. Vaessen, <i>Foto's van de familie Koldijk te Sint Annaparochie</i> , foto, 1865-1945, papier, schenking particuliere collectie
PCKo4672	Felix Droese, <i>Freiheit</i> , houtsnede, 2003, inkt op karton, 27.0 x 32.2 cm, aankoop Prentwerk (Groningen)	P2008-021	onbekend, <i>Portret van Willem Hendrik van Sytzama</i> , silhouetportret, 1785-1795, penseel in inkt, pen in zwart en wit op papier, 10.2 x 7.9 cm, bruikleen Stichting Van Sytzama-Colenbrander (Naarden)	P2008-029	Ferdinand Boersma, <i>Nijehaske</i> , tekening, 1925-1950, contékrijt op papier, 25.6 x 34.8 cm, schenking particuliere collectie
PCKo4673	Felix Droese, <i>Caim</i> , offsetlithografie, 2003, inkt op karton, 61.0 x 42.5 cm, aankoop Prentwerk (Groningen)	P2008-022	onbekend, <i>Portret van Johannes Galenus van Sytzama</i> , silhouetportret, 1785-1795, penseel in inkt, pen in zwart en wit op papier, 10.3 x 7.9 cm, bruikleen Stichting Van Sytzama-Colenbrander (Naarden)	P2008-030	Boersma, Ferdinand, <i>Makkum</i> , tekening, 1950-1975, contékrijt op papier, 22.4, 30.7 cm, schenking particuliere collectie
PCKo4674	Ludger Gerdes, <i>ICHs</i> , offsetlithografie, 1991, inkt op papier, 60.0 x 80.0 cm, aankoop Prentwerk (Groningen)	P2008-023	onbekend, <i>Portret van Douwe Jan Andries van Sytzama</i> , silhouetportret, 1785-1795, penseel in inkt, pen in zwart en wit op papier, 10.2 x 7.9 cm, bruikleen Stichting Van Sytzama-Colenbrander (Naarden)	S2008-027	Piet van der Hem, <i>Portret van Ginger en Bill</i> , schilderij, 1952, olieverf op doek, 100.0 x 80.2 cm, schenking particuliere collectie
PCKo4675	Keren Cytter, <i>Nightmare</i> , dvd (origineel), 2007, aankoop particuliere collectie			S2008-031	Bernardus Accama (I), <i>Familieportret van hofarchitect Coulon</i> , schilderij, 1726, olieverf op doek, 208.5 x 182.5 cm, bruikleen particuliere collectie
PCKo4676A=C	Falke Pisano, <i>29 Decisions for a Time Capsule Radio Piece</i> , geluidsinstallatie, 2006, aankoop Ellen de Bruijne Projects (Amsterdam)	P2008-024	onbekend, <i>Portret van Wya Catharina van Sytzama</i> , silhouetportret, 1785-1795, penseel in inkt, pen in zwart en wit op papier, 9.8 x 7.6 cm, bruikleen Stichting Van Sytzama-Colenbrander (Naarden)		
PCKo4677	Lucy + Jorge Orta, <i>Antarctic Village - No Borders</i> , zeefdruk, 2007, inkt op papier, 50.0 x 65.0 cm, aankoop Motive Gallery (Amsterdam)	P2008-025	onbekend, <i>Portret van Anna van Sytzama</i> , silhouetportret, 1785-1795, penseel in inkt, pen in zwart en wit op papier, 10.3 x 8.0 cm, bruikleen Stichting Van Sytzama-Colenbrander (Naarden)	Moderne kunst P2008-016	Louis G. Le Roy, <i>Vensterbank</i> , aquarel, 1980-1989, waterverf op papier, 151.5 x 151.5 cm, schenking Louis G. Le Roy (Heerenveen)
PCKo4678	Carolee Schneemann, <i>Ices Strip Train Skating</i> , offset, 1987, offset, inkt op karton, 43.0 x 28.0 cm, aankoop Prentwerk (Groningen)	P2008-026	onbekend, <i>Portret van Schelto Vincent van Sytzama</i> , silhouetportret, 1785-1795, penseel in inkt, pen in zwart en wit op papier, 9.8 x 7.2 cm, bruikleen Stichting Van Sytzama-Colenbrander (Naarden)	P2008-036A=L	L.A. Raeven, <i>The Height of Vanity</i> , video-installatie, 2008, aankoop Ellen de Bruijne Projects (Amsterdam)
PCKo4679	Raoul de Keyser, <i>Zonder titel</i> , zeefdruk, 1969, inkt op papier, 73.0 x 54.0 cm, aankoop Prentwerk (Groningen)			P2008-037A=J	Miguel Angel Rios, <i>Aquí</i> , video-installatie, 2006, dv tape, aankoop Miguel Angel Rios (New York)
PCKo4680=	Wally Elenbaas, 76 foto's en prenten, aankoop/schenking Stichting Derkzen van Angeren en XX Multiple Galerie (Rotterdam)			S2008-015	Berend Strik, <i>Embrace your Blue Past</i> , cibachrome, 2007, garen op foto, 76.0 x 76.0 cm, aankoop Galerie Fons Welters (Amsterdam)

- S2008-020 Sjoerd de Vries, *Landschap*, schilderij,
1994, gemengde techniek op karton,
34.0 x 49.0 cm, aankoop Kunsthandel &
Galerie De Vries (Leeuwarden)
- S2008-039A+B Harmen Abma, *10x toevoeging wit*,
schilderij, 1970-1979, acrylverf op doek,
50.5 x 253.0 cm, schenking Kunstuitleen
Friesland (Leeuwarden)

BIJLAGE 5 PERSONEELSBESTAND

Raad van Toezicht

Prof. dr. L. Koopmans	voorzitter
Mevr. H.C. Alberdingk Thijm	lid
Mr. drs. K.J. van Dijk	lid
Drs. D. de Goede	lid
Prof. Y.B. Kuiper	lid
A.A. Olijslager	lid
Drs. J. Riezenkamp	lid
Mevr. E.M. Witsen Elias	lid

Medewerkers in dienst op 31 december 2008

Raad van Bestuur	
Saskia Bak	lid Raad van Bestuur, plv. voorzitter Raad van Bestuur

Collectievorming en -onderzoek

Frank van der Velden	hoofd collectievorming en -onderzoek
Toos Arends	conservator moderne en hedendaagse kunst
Gieneke Arnolli	conservator textiel
Gert Elzinga	conservator oude kunst
Rudy Hodel	conservator moderne grafiek
Evert Kramer	conservator archeologie
Marlies Stoter	conservator kunstnijverheid
Marloes Eskens	junior-onderzoeker project W.C. de Groot

Collectiemanagement

Wilbert Helmus	hoofd collectie- en kennis- management
Jan del Grosso	medewerker collecties
Herman Kalverla	medewerker collectie- management
Trineke Kamerling	dataconservator
Jan Kuiper	medewerker behoud en beheer
Ester Thwaite	medewerker bruikleenverkeer

Educatie en informatie

Jan van Zijverden	hoofd educatie en informatie
Mariska de Boer	medewerker efgoededucatie
Inge Hekman	medewerker kunsteducatie

Marketing en communicatie

Paul Klarenbeek	hoofd marketing en communicatie
Joukje Brouwer	medewerker receptie
Tineke Burmania	medewerker receptie
Ytsje Damstra	medewerker marketing en communicatie
Marjolein Raemaekers	medewerker marketing en communicatie.
Maaïke Venema	medewerker fondsenwerving en sponsoring

Financiën

Richard Pel	controller
Ciska Altenburg	medewerker financiën

Personeel en Organisatie

Janny Moed	adviseur personeel en organisatie

Aafke Koole	medewerker vrijwilligersbeleid

Facilitaire dienst en vormgeving

Mart van Deventer	coördinator gebouwen en presentaties
Wiebe Baanstra	medewerker beveiliging
Alex Heming	medewerker presentaties en techniek
Cor Kuipers	medewerker beveiliging
Johannes Roukema	coördinator beveiliging

Secretariaat

Riny Hemminga	secretaresse Raad van Bestuur
Janna Avezaat	medewerker activiteiten Quilts/ secretariaat en boekingen
Christina de Boer	telefoniste/medewerker secretariaat en boekingen
Nienke van der Wal	medewerker secretariaat

Verzetsmuseum Friesland

Hans Groeneweg	hoofd Verzetsmuseum Friesland
Marjanne Berger	administratief medewerker

Koninklijk Fries Genootschap voor geschied-, oudheid- en taalkunde

Hilda Dekkinga	administratief medewerker

Museumfederatie Fryslân

Mirjam Pragt	museumconsulent
Marja Kivinen	vakconsulent behoud en beheer
Adrie van der Veen	secretarieel medewerker
Yteke van der Vegt	projectmedewerker educatie
Remy Weda	projectmedewerker registratie/ documentatie

Voor de Museumfederatie Fryslân vervult de Stichting Het Fries Museum de werkgeversfunctie en de daarbij behorende P&O-taken. Op 31 december 2008 waren 5 medewerkers (3,4 fte) vanuit het Fries Museum gedetacheerd bij de Museumfederatie.

In het kader van deze detachering kwamen in 2008 in dienst:

Per 15 januari 2008	Nadine Lemmers, projectmedewerker Educatie Museumfederatie Fryslân
Per 1 december 2008	Yteke van der Vegt, projectmedewerker Educatie Museumfederatie Fryslân

En gingen uit dienst:

Per 1 mei 2008	Nadine Lemmers, projectmedewerker Educatie Museumfederatie Fryslân

In dienst in 2008 kwamen:

Per 15 februari 2008	Wilbert Helmus, hoofd collectie- en kennismangement
Per 1 maart 2008	Richard Pel, controller
Per 26 april 2008	Wiebe Baanstra, medewerker beveiliging
Per 1 juli 2008	Ester Thwaite, medewerker bruikleenverkeer
Per 1 juli 2008	Frank van der Velden, hoofd collectievorming- en onderzoek
Per 14 juli 2008	Janna Avezaat, medewerker activiteiten Quilts/secretariaat en boekingen
Per 1 september 2008	Marloes Eskens, junior-onderzoeker project W.C. de Groot

Per 2 december 2008 Christina de Boer, telefoniste/medewerker secretariaat en boekingen.

Uit dienst in 2008 gingen:

Per 15 augustus 2008	Hester Postma, projectmedewerker educatie Museumfederatie Fryslân
Per 1 december 2008	Cees van 't Veen, voorzitter Raad van Bestuur
Per 1 november 2008	Nienke Wijnsma, medewerker boekingen

Overzicht externe medewerkers in het Fries Museum op 31 december 2008

Rienk Baron, medewerker financiën

Vrijwilligers

Op 31 december 2008 bestond de groep vaste vrijwilligers in het Fries Museum uit 63 medewerkers die zich op diverse afdelingen in het museum inzetten, te weten

Archeologie	Jan Zijlstra, Johannes de Groot, Henk van Bessem, Hans Liefing, Ans Buri-Gotink, Johan Koning, Martin Bouma
Collecties algemeen	Michaël Kooistra
Antiekspreekuur	Gerben Mensonides
Educatie	Noor van Drooge, Will Niemeijer, Gerrie Nijhof, Winnie Woudstra, Baukje Ypma, Geesje Lok, Fettje Boorsma
Museumcafé	Louis Becherer, Tini Beimers, Tjikke Beuker, Wies Boonstra, Geert Davids, Dicky Dirksen,

Oude kunst

Textiel

Depot

Verzetsmuseum

Personeel

& Organisatie

Gebouwen

Openingen

Registratie

Wessel Dirksen, Sjoukje Douma, Anna van Egten, Gezien Felser, Robert Felser, Wies Franckena, Henny Hulzinga, Yke Kaastra, Hieke Koopman, Rixte Kuipers, Lies Memerda, Anna v.d. Meulen, Margriet Nooi, Tine Pranger, Rosalie Rijpma, Annet Schaafsma, Mira Tent, Mieke Veenstra, Aafke Verhoeve, Oeke de Vries, Johanna Werner, Gretha de Wild, Hannie van der Zwaag, Ellen Brouwer, Nora Leemhuis, Dirk Hoekstra, Trijnie van der Wal, Hilde Douma, Truus Holwerda, Khanan Al-Altrash, Nannie Kramer, Margriet Scholten, Angra Verwey, Sytske Wille Wilma Drees, Hans Liefing, Nynke Kuipers, Cor Landman, Khanan Al-Atrash

Wijbe Kamminga
Nienke Wijnsma
Gea Valk

Stagiaires

Petra Dijkstra	Collectievorming en -onderzoek (textiel)
Marije van der Giessen	Collectie- en kennismanagement
Evelien Groenendal	Personeel en Organisatie
Jennifer Stroop	Educatie en informatie
Emely van der Werff	Personeel en Organisatie (vrijwilligersbeleid)
Janna Avezaat	Marketing en communicatie
Annemarie Bijlsma	Secretariële werkzaamheden
Peter Greijdanus	Personeel en Organisatie
Ria van Hemmen	Collectievorming en -onderzoek (kunstnijverheid)
Jeanet van der Heide	Secretariaat
Grieta van Keimpema	Collectievorming en -onderzoek (textiel)
Femke Knoop	Project W.C. de Groot
Ilana Terlouw	Educatie en informatie
Nienke Vrenegoor	Educatie en informatie
Fokje Postumus	Marketing en communicatie
Roy van den Berg	Project W.C. de Groot
Yoran Bijlsma	Verzetsmuseum Friesland
<i>Maatschappelijke stages</i>	
leerlingen Piter Jelles	Marketing en communicatie (receptie, museumcafé)
Tjitsen de Jong	Collectievorming en -onderzoek (archeologie)
<i>Snuffelstage</i>	
Julliedra Hoyen en	
Jenice Ramcharan	Marketing en communicatie (receptie, museumcafé)
<i>Participatiebaan</i>	
Gerda de Boer	Collectie- en kennismanagement

Nevenfuncties Fries Museum

Cees van 't Veen:

- Lid bestuur Nederlandse Museumvereniging (NMV)
- Lid van de Commissie Cultuurprofijs, ingesteld door de minister van OCW. Advies februari 2008 uitgebracht.

Saskia Bak:

- Lid redactie van de tijdschriften Ons Erfdeel en The Low Countries
- Bestuurslid IHLIA, Internationaal homo lesbisch informatiecentrum en archief
- Bestuurslid NP3, Groningen

Toos Arends:

- Lid Werkveldadviesraad Frank Mohr Instituut Groningen
- Juryvoorzitter Friese Internationale Mediakunst Competitie

Gieneke Arnolli:

- Lid Adviesraad Textielcommissie Nederland
- Lid bestuur Stichting Koningin Wilhelmina
- Lid bestuur Streekdrachten Documentatie en Informatiecentrum
- Lid Commissie Jaarboek Kostuum

Mariska de Boer:

- Lid Educatief Overleg landelijke musea en Herinneringscentra Tweede Wereldoorlog
- Lid Kunstmenu

Ytsje Damstra:

- Lid werkgroep sectie Vrije Tijd, Expeditie Leeuwarden

Hans Groeneweg:

- Lid bestuur Stichting Kazemattenmuseum Kornwerderzand
- Lid Stichting Herdenking 4 mei
- Lid Directeurenoverleg Musea 1940-1945
- Lid bestuur Stichting Bevrijdingsfestival Fryslân

Inge Hekman:

- Lid CKV-1 Platform
- Lid Kunstmenu
- Lid Werkveldcommissie BKV – opleiding NHL Leeuwarden

Wilbert Helmus:

- Voorzitter bestuur sectie SIMIN, Nederlandse Museumvereniging
- Lid gebruikerscommissie CATCH – NWO
- Lid begeleidingscommissie ICT-gebruik in musea Erfgoed Nederland
- Voorzitter projectgroep Erfgoedplein Fryslân

Paul Klarenbeek:

- Lid bestuur sectie PR en Marketing, Nederlandse Museumvereniging

Evert Kramer:

- Lid bestuur Vereniging voor Terpenonderzoek

Jan van Zijverden:

- Lid Fries Educatief Platform
- Lid Canoncommissie Provincie Fryslân

BIJLAGE 6 PUBLICATIES 2008

Wigerus Vitringa, De zeeschilder van Friesland,
Gert Elzinga, Gerlinde de Boer, Uitgave Fries Museum
Leeuwarden / Friese Pers Boekerij b.v. Leeuwarden,
2008

Quilts, uit de collectie van het Fries Museum,
Gieneke Arnolli, An Moonen, Uitgave Fries Museum
Leeuwarden / Friese Pers Boekerij b.v. Leeuwarden,
2008

Noorderlicht Behind Walls, Eastern europe before and
beyond 1989, 2008

De Friese Schilderkunst in de Gouden Eeuw, Piet Bakker,
Uitgeverij Waanders Zwolle / Fries Museum Leeuwarden,
2008

Andries Deinum – Fryslân Revisited, fotoboek met gedich-
ten van Tsjêbbe Hettinga en inleidingen van Geart de
Vries en Brooke Jacobson, Uitgave Friese Pers Boekerij
b.v. Leeuwarden, 2008

Diggelgoud, 25 jaar Argeologysk Wurkferbân: archeolo-
gisch onderzoek in Fryslân, redactie Kerst Huisman,
Klaas Bekkema, Jurjen Bos, Hendrik de Jong, Evert
Kramer, Reinier Salverda, Uitgave van Fryske Akademy
en Afûk, 2008

Quilts – Kunst met een Q, door Gieneke Arnolli,
conservator textiel in Quiltnieuws, 2008

Bont en Blauw in Harlingen, door Gieneke Arnolli,
conservator textiel, verschenen in bundel Harlingen,
Alle verhalen van de stad

Biedermeier lapjeswerk in Friesland, door Gieneke Arnolli,
conservator textiel, in Handwerken zonder Grenzen,
2008

*Kunst: Mythen 1 De Afsluitdijk; Kunst: Mythen 2 Gerrit
Benner; Kunst: Mythen 3 Mata Hari; Kunst: Mythen 4
Elfstedentocht*, door Rudy Hodel, conservator grafiek,
in verschillende nummers van Fryslân, nieuwsblad
voor geschiedenis en cultuur, 2008

Colofon

Productie en samenstelling:
Fries Museum Leeuwarden

Eindredactie:
Paul Klarenbeek

Vormgeving:
Richard Bos

Fotografie:
Michael Kooistra, Johan van der Veer, Henri Vos
en Erik & Petra Hesmerg

Juni 2009

BankGiroLoterij
CULTUUR MAAKT JE RIJKER

steunt het

Fries Museum
LEEUWARDEN

Fries Museum

LEEWARDEN

Bezoekadres:

Turfmarkt 11

8911 KS Leeuwarden

Correspondentieadres:

Postbus 1239

8900 CE Leeuwarden

telefoon: (058) 255 55 00

fax: (058) 213 22 71

www.friesmuseum.nl

info@friesmuseum.nl

www.verzetsmuseum.nl

info@verzetsmuseum.nl

www.buroleeuwarden.nl

**VERZETS
MUSEUM**

